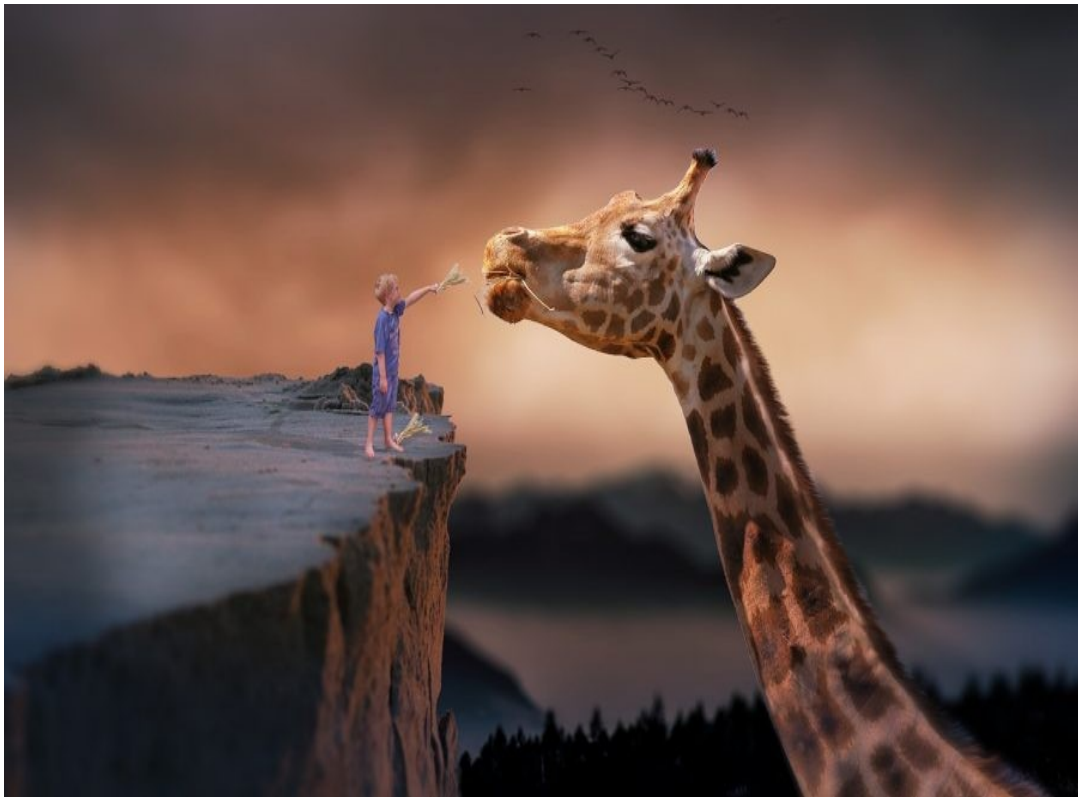


УПУТСТВО ЗА НАСТАВНІКОХ  
за роботу зоз школярами

Крочаї гу доброму применюваню  
електронских пошореньох и  
ненасилней комуникації у онлайн  
окруженю



## ЗМІСТ

УПУТСТВО ЗА НАСТАВНІКОХ.....	3
ОСНОВА И УВОД.....	4
Дефинованє поняца насилства на интернету.....	4
О вигледованю.....	4
Дигиталне насилство ше може виражовац на розлични способи:.....	5
Активносци програми:.....	6
Резултати програмох за школярох и родичох:.....	6
Перша роботня Друштвени мрежи – можлівосци и ризики.....	8
Друга роботня Мири зашити на друштвених мрежах.....	10
Треца роботня Файти насилства на интернету.....	14
Штварта роботня Реагованє у случайох дигиталного насилства.....	17
ЛИТЕРАТУРА.....	20

Покраїнски секретарият за образованє, предписаня, управу и национални меншини у сотрудніцтве зоз Педагогийним заводом Войводини – Проєкт „Безпечносц на интернету – превнция и едукация“

Автор: Тат`яна Сурдучки, педагогиня

## **УПУТСТВО ЗА НАСТАВНІКОХ**

Упутство наменене наставніком за їх роботу зоз школярами другого циклусу основней школи. Маюци у оглядзе розвойни характеристик дзецох наведзеного возросту, улога наставнікох у роботі з дзецми подрозумює вецей унапрямованя и водзеня под час активносцох.

Плановане же би ше змисти приказани у тим упутстве реализовало под час штирох наставних годзинох хтори мож розпоредзиц спрам можлівосцох и у складзе зоз школску програму и рочним планом роботи. Вони ше можу витвориц на годзинох предметней настави або оддзеленскей заєдніци.

## ОСНОВА И УВОД

### Дефиноване понятия насилство на интернету

Под поняцом насилство на интернету (дигиталне насилство), у вигледованю того запровадзеного проекту ше подроумюе справоване поединца або ґрупи при хаснованю електронских пошореньох (мобилного телефона, рахункара, камери, платформи за бависко и подобне), хторе ше повторюе и хторому цель застрашиц дакого, нагнївац го, увредзиц або поганьбиц. У предлуженю акційного плану и превентивно воспитно-образовней програми „Крочаї ґу доброму применюваню електронских пошореньох и ненасилней комуникації у онлайн окруженю“ будзе ше хасновац исте поняце.

Едукативни материял за школярох и родичох креировани на таки способ же би ше их упознало з поняцом и файтами насилства на интернету, же би ше им их представело на таки способ же би дзеци, млади и родичи после реализованих роботньох могли препознац насилство на интернету.

Дигиталне насилство и малтретоване то злохасноване інформаційних технолґийох хторе може мац за пошлїдок повредзоване другей особи и загроховане достоїнства и витворюе ше зоз посиланьом порученьох преїґ електронскей пошти, СМС-у, ММС-у, веб-сайту (*web site*), преїґ четованя, уключованя на форуми, социялни мрежи и под. (<https://cuvamte.gov.rs/шта-је-насиље/дигиталнонасиље/>).

### О вигледованю

Циль вигледованя було випитоване родичох и школярох основних школах зоз території АП Войводини у вязи зоз їх искуствами з насилством на интернету и їх становисками о тей файти насилства, як и о можлївосцох зашити од насилства на интернету.

Резултати обявеного вигледованя указую же коло два трецини анкетованих школярох (76,7%) и значно векши процент родичох (86,6%) указуе несигурносц у преценьованю у вязи зоз доживїованьом насилства на интернету.

Кед у питаню поєдини форми насилства на интернету, искуства школярох указую же ше найчастейше зявюю у пятей класи, док ше спрам искуства родичох найчастейше случую їх дзецом/дзецку у седмей класи.

У складзе зоз тима результатами опредзелели зме ше обдумац едукативни материял хтори одвитує возросту и интересованьом школярох а хтори може розвиц свідомосц о тим цо то насилство на интернету и як го розликовац од забави и франти.

По платформи “Чувам це” найрозширенши форми насилства на интернету то гроженя, знемирюване, уценьованє, злохаснованє цудзих особних податкох и/або фотографийох, сайбербулинг, правенє и хаснованє фалшивих профилох, сексуалне малтретованє преїг интернету, дзєцинска порнография, бешєда мержнї, розлични спреводзки преїг интернету, итд.

### **Дигіталне насилство ше може виражовац на розлични способи:**

- поставяне знемирюющих, увредзующих або грожащих порученьох, сликох або видео-знімкох на цудзи профили преїг СМС-у, инстант-порученьох, имейлу, зоз зохабяньом на чету;
- зніманє и дистрибуция сликох, порученьох и материялох сексуалного змисту;
- знемирюване зоз телефонским поволанками;
- фалшиве представяне, хаснованє цудзого идентитету;
- недопущєне сообщованє цудзих приватних информацийох, фалшивих обтужбох або гласох о другей особи на профилох дружтвених мрежах, блогах итд;
- пременка або крадза лозинки; - посиланє вирусу;
- вишмейованє у онлайн приповедальньох и на интернет-форумох, непримеранє коментарованє цудзих сликох, порученьох на профилох и блогах;
- игнорованє, виключованє, стимулованє мержнї.

Дигіталне насилство найрозширенше медзи младшими генерациями, але ше случує же и одроснути особи окончую насилство над дзецми – малтретую их або преганяю з помоцу интернета. Одроснути особи (сексуални предаторе або насилніки) ше можу фалшиво представляц на интернету и на таки способ розпочац комуникацию зоз дзецми и младима з цильом сексуалного злохаснованя. У тим случаю бешєдуєме о сексуалним насилстве або сексуалним злохаснованю преїг интернета - „*Gruming*“ и „*seksting*“ - посиланє и шерованє змистох з експлицитним сексуалним змистом на дружтвених мрежах або интернету.

З тей нагоди ше жадаме здогаднуц основних задаткох школи: материялни, функционални и воспитни задаток.

- Материялни задаток ше одноши на прилапйоване знания, звладоване з потребними схопносцями и звикнуцами пре успишне применёване знания у пракси;
- функционални задаток ше одноши на розвой основних психофизичних способносцох на хторих ше снуе дальше напредоване поединца;
- док ше воспитни задаток одноши на будоване и формоване човека як людскей особи, його погляду на живот и швет, осетового и вольного живота, шицких позитивних характеристикох особи и характера.

Видвоюеме улогу и значене воспитней функції школи, бо праве тота функция твори основу социялизациі поединца у дружтвеной заедніци. Вона оможлівюе формоване поединца и прилапйоване системи вредносцох одредзеного дружтвеного ушореня на основи хторого поединец далей незавадзано функционуе.

Превентивна воспитно-образовни програма „Крочаї гу доброму применёваню електронских пошореньох и ненасилней комуникациі у онлайн окруженю“ ма за цель запровадзоване превентивних активносцох школи.

#### **Активносци програми:**

- Информоване занятых у школах Войводини о резултатох вигледованя на интернету - дигиталне насилство.
- Запровадзоване шора активносцох директорох школах у работи з родичами, наставніками и школярами хтори ше рядово буду одвивац под час школского року.
- Запровадзоване шора активносцох педагійно-психологійних службох у работи з родичами, наставніками и школярами хтори ше рядово буду одвивац под час школского року.
- Запровадзоване шора активносцох оддзеленских старшинох и наставнікох у работи з родичами и школярами хтори ше рядово буду одвивац под час школского року.
- Запровадзоване шора школярских активносцох превенциі дигиталного насилства хтори ше рядово буду одвивац под час школского року.

### **Результати програми за школярх и родичох:**

- Дознаю цо то парняцке насилство;
- Дознаю хтори то файти парняцкого насилства;
- Буду розумиц улоги знука парняцкей системи у хторей ше случує насилство;
- Науча стратегії за превенцию парняцкого насилства;
- Дознаю о хасновитих аспектох применюваня диґиталних пошореньох;
- Дознаю цо то насилство на интернету и хтори то його форми;
- Дознаю цо дзеци можу зробиц кед дожию парняцке насилство;
- На яки способ дзеци можу обкеровач парняцке насилство;
- На яки способ ше справує кед ше насилство случело або ше праве случує;
- Як уключиц одроснутих;
- Як буц приятель особи хтора церпи парняцке насилство;
- Як помогнуц и одвитовац на насилство на интернету як родитель;
- Як діловац против насилства на интернету;
- Розлика медзи парняцким насилством и конфликтом;
- Як препознац чувства свойого дзецка (свойо чувства);
- Як помогнуц дзецку кед ма парняцки конфликт;
- Як комуниковац о тим цо дзецку потребне у чежких ситуацийох;
- Як отримац отворену комуникацию з дзецком;
- Регуляция емоцийох при дзецох;
- Улога родичох у емоционалней регуляції дзецох;
- Як научиц дзецко же би ше змирело;
- Стратегії регуляції емоцийох яки ведно можу вежбац дзеци и родичи;
- Дзеци хтори окончую насилство на интернету и дзеци хтори церпя насилство на интернету – розлики;
- Розумиц прецо ше дзеци не зверюю у вязи насилства на интернету;
- Як діловац против насилства на интернету;

- Дознаю дзе могу пріявіц і кому ше абраціц кед прйдзе до насилства;
- Родичи спознаю як найлепше заступац свойо дзецко;
- Крочаї за умрежоване і сотрудніцтво родичох і школи.



## Перша робочня Дружтвени мережи – можлівосци и ризики

### Цилі робочні:

Розуменє поняца дружтвени мережи.

Упознаванє з добрим боками и ризиками хаснованя дружтвених мережох.

Розуменє правилох безпечного хаснованя дружтвених мережох.

**Материял за роботу:** вельки папери, папери А4 формату

**Тирванє:** 45 минути (єдна школка годзина)

**Реализаторе:** Одзеленски/ска старшина

Активносц 1:

### ***Заєдніцке дефинованє поняца дружтвених мережох (10 минуїи)***

Водитель/ка ше пита учашніком/цом цо то дружтвени мережи. Шицки одвити ше записує на вельким паперу.

Асоцияції учашнікох/цох о дружтвених мережох ше хаснує же би ше дефиниовало цо то дружтвени мережи, з операньом на скорей пририхтану дефиницию (дефиницию прилагодзиц ґу ґрупи школярох зоз хтору ше реализує робочню).

Дефиницию мож написац на єдним слайду у презентації або на вельким паперу и приказац ю учашніком/цом, але аж по виношеню асоцияцицийох о дружтвених мережох.

Предкладанє дефиниції дружтвених мережох: сервис, платформа або веб-сайт на интернету хтори оможлівює хасновательом/ком же би ше умрежовали з особами хтори дзеля исти або подобни интересованя, активносци, походзене або вязи у реалним живоце.

Активносц 2:

### ***Упознаванє з найпопулярнейшима дружтвенима мережами (10 минуїи)***

Водитель/ка ще пита учасніком/цом за хтори шицко дружтвени мрежи чули, а хтори хасную. Учасніки/ци начишлюю тоти мрежи, водитель/ка записує назви дружтвених мрежох.

Учасніки/ци можу спомнуц и даєдни интересантносци у вязи зоз дзепоедними дружтвенима мрежами або ще питац учасніком/цом же би наведли даєдну интересантносц о нїх.

Активносц 3:

***Дефинованє предносцох и ризикох хаснованя дружтвених мрежох (15 минуїи)***

Водитель/ка перше подзелї учаснікох/ци роботні до ґрупох (4-6 особи), а потим каждой ґрупи дава задаток же би знука малих ґрупох критицки розпатрали характеристики за каждую з дружтвених мрежох, видвойовали и записовали предносци яки з ней виходза, як и потенциални ризики. Кед законча роботу на уровню малих ґрупох, представителе/льки ґрупох викладаю тото цо написане за каждую характеристику, а водитель/ка то записує на вельким паперу. Єдна ґрупа виноши предносци, други ґрупи додаваю тото цо не гварене.

Розвива ще дискусия у пленуму. Кед учасніки/ци не наведли шицко, водитель/ка дополнює їх викладаня.

На концу тей активносци, сумирує ще ключни предносци и потенциални ризики за каждую зоз наведзених характеристикох дружтвених мрежох.

Активносц 4 :

***Розгварка о способох хаснованя дружтвених мрежох (10 минуїи)***

Водитель/ка ще пита учасніком/цом хтори дружтвени мрежи найчастейше хасную и цо звичайно робя на дружтвених мрежох.

Стимулує укључованє цо векшого числа учаснікох/цох.

Додаток за водителя/льку роботні:

Лїстина дружтвених мрежох: [https://en.wikipedia.org/wiki/List\\_of\\_social\\_networking\\_websites](https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_social_networking_websites)

Ризики хаснованя дружтвених мрежох: <http://kliknibezbedno.rs/sr/rizici-koriscenja-drustvenih-mreza.1.229.html>

## Друга роботня Мири зашити на дружтвених мрежах

### Цилі роботні:

Розуменє мирох предосторожносци на дружтвених мрежах.

Упознаванє зоз способами применюваня мирох технічней зашити на дружтвених мрежах.

**Материял за роботу:** презентация о формох дигітального и сексуального насилства, рахункари (або мобилни телефони) з приступом гү интернету, мали паперики - стикери

**Тирванє:** 45 минути (єдна школска годзина)

**Реализаторє:** Оддзеленски/ска старшина и наставнік/ца информатики (може ю реализовац и самостойно)

Активносц 1:

### ***Розгварка о способох хаснованя дружтвених мрежах (10 минуїи)***

Водитель/ка ше пита учашнікови/ци хтори дружтвени мрежи найчастейше хасную и цо обично робя на дружтвених мрежах. Стимулує укључованє цо векшого числа учашнікох/цох.

Активносц 2:

### ***Групна работа на мирох предосторожносци (20 минуїи)***

Водитель/ка перше подзелі учашнікох/ци роботні до ґрупох (4-6 особи), а потим каждой ґрупи да задаток же би знука малих ґрупох, кажди член ґрупи достал задаток на паперикох записац неґативни искуства хтори вон або їх приятелє/льки, познати дожили на социјалних мрежах. Правило таке: єден паперик – єден упечаток. Шицки паперики ше збера и кладзе до єдней шкатули.

У другим крочаю, ґрупи ше занімаю з мирами предосторожносци: наводза их за кажде неґативне искуство (написане на паперику).

Бешедую о тим на уровню цалей ґрупи.

Активносц 4:

### ***Мири технічней зашити (15 минуїи)***

У тим крочаю, акцент на мирох технічней зашити – у рамикох тей активносци учашніки/ци науча же можу блокировац нежадани контакти, огранічиц приступ гү свойому профилу, приявиц неприкладни змист, реаґовац у ситуацијох знемирюваня прејґ тей мрежи, як и

на яки спосіб треба применіц други поступки специфични за дружтвени мережи з хторима ше занімаю.

Коло шицких важнейших крочайох водитель/ка може приказац адекватни фотографії у рамикох презентації, хтори учашніком/цом олегча и пошвидша роботу. Кед ше роботу реализує зоз школярами/ками, вец ше и вони можу уключиц, даєдни активносци ше можу реализовац место водителя/льки, можу хасновац и мобилни телефони место рахункара. Водитель/ка наглашує же необходимо хасновац шицки доступни технічни мири зашити же би хасноване дружтвених мережах було безпечне.

Додаток за водителя/ку роботу:

*Приклади ризика и мира зашити, односно предосторожносци:*

#### Ризики

- Легка доступносц профилу, т.е. „отворени” профили чийо змисти можу видзиц шицки, без огляду на тото чи су онлайн приятеле/льки з власніком/цу профилу.
- „Громадзене” приятельох/лькох, як тих хторих познаме, так и гевтих хторих не познаме.
- Превержене „шероване” інформаційох хтори можу привесц до опасносци власніка/цу профилу (провадзене, уценьоване итд.).
- Непримерани коментари, видео-знімки, фотографії хтори други особи охабяю на наших профилох або нам посилаю преїг порученьох на дружтвених мережах.
- Крадза идентитету зоз зохабяньом довірлівих інформаційох о особи на интернету/дружтвених мережах.
- Злохасноване інформаційох/фотографійох пре уценьоване, знемирйоване, зневажоване, застрашоване у виртуалним швецце, з боку поєдинца/ки або ґрупи.
  - Педофилия/фалшиве представяне

### Технічні мири зашити

- Квалитетна шифра значно упліває на безпечносц на интернету; керуйце єдноставни шифри (напр. комбинация мена и презвиска або датуму народзєня и под.).
- Хаснуйце сигурносне питанє за случай же забудзеце свою шифру. Раз креироване сигурносне питанє не може ше вецей меняц.
- При приявйованю на дружтвену мрежу, намесце ваш имейл так же би бул видлїви лем вам, бо досц же би дахто видзел ваш имейл и же би ше могол улоґовац на ваш профил без вашого знаня (кед означи опцию же забул лозинку хтору додатно сам креирує).
  - Блокируйце особи хтори вас знемирюю або вам посилаю нежадани змист (напр. на Фейсбуку то шлїдуюци опції: Manage blocking/Block users/Block messages). Исту опцию маце и за сайти, апликації, поволанки за подїї итд.
- Же бисце огранїчели хто може поставяц слики, линки, филми и под. на ваш профил хаснуйце опцию Timeline and Tagging settings, уключце опцию Review posts friends tag you in before they appear on your timeline.
- Же бисце одредзели хто шицко може видзиц ваш профил и шицко цо кладзеце на мрежу, хаснуйце опцию Timeline and Tagging settings и виберце опцию же би лем приятелє/льки могли тото видзиц.
- Же бисце мали контролю над тим чи даєдна особа, без вашого знаня уходзела на ваш профил, идзце на Security settings и уключце опцию Get notifications.
- Преверце чи сце на даєдним з пошореньох остали улоґовани хаснуюци опцию Security settings/ Where you are logged in?

### Мири предосторожносци

- Наша безпечносц на интернету завиши и од наших приятельох/лькох, прето важне же бизме их виберали осторожно. Як цо бизме и у реалним швецe не могли буц приятеле/льки гоч зоз ким, так ані у онлайн швецe нет потреби же бизме шицким допущели приступ гү нашим профилем/ информациейом.
- З увагу виберце материал хтори поставяце на свой профил, бо раз обявени змист ше чежко одстранює з интернету, а и кед ше одстрані з интернету може остац у пошеду других.
  - Не одкривайце свою лозинку, аж ані своїм найлепшим приятельом/ком або партнером/ком.
  - Не одкривайце информации о себе (адресу, число телефона...) непознатим особом.
  - Нігда не можеме буц сигурни хто з другого боку мрежи и з ким бешедуєме. Прето не прилапайце поволанки за стретнуце з особами хтори сце упознали преїг интернету. Даєдни людзе то знаю злохасновац.

## Треца работня Файти насилства на интернету

### Цилі работні:

Преширйоване знаня школярох о файтох насилства.

Розумене характеристикох дигиталного насилства (уключуюци и сексуалне).

Информоване школярох о хаснованю интернета пре дискусії на тему *Насилсїво*.

**Материял за роботу:** презентация о формох дигиталного и сексуалного насилства, филм

**Тирване:** 45 минути (єдна школска годзина)

**Реализаторе:** Оддзеленски/ска старшина и наставнік/ца информатики (може ю реализовац и самостойно)

Активносц 1:

***Пайрене филма „Поручене“ (10 минуїи)***

Активносц 2:

***Анализа филма „Поручене“ (10 минуїи)***

Активносц 3:

***Викладане водителя/льки о формох дигиталного насилства (20 минуїи)***

Предлжуюци тото цо робене у рамикох предходней работні у вязи зоз ризиками на интернету, водитель/ка кратко виклада о формох дигиталного и сексуалного насилства (требало би напредок пририхтац презентацию), при чим мож навесц и даєдни найзначнейши резултати вигледованя.

Дефиниция насилства хтора гвари же то хасноване сили або моци, грожацей або стварней, против самого себе, другей особи, групи або другей заєдніци хтора резултує зоз психичну або физичну болю, покаліченьом, шмерцу, слабшим розвойом або худобством. Ключни питаня того процесу то як настава насилство, цо го стимулує, у хторих ше формох зявює, як го може зопрец, як реаговац кед ше случи.

### **Совити за водзене розгварки зоз школярами/ками:**

- Насилство то кед дахто загрожує твоей здраве и твоей розвой, кед дахто роби дацо цо ци ше не пачи и цо ци наноши боль.
- Насилство то кед це дахто бие и малтретує, кед це дахто наволує з увредлівим меном, кед дахто повредзує твоей чувства.
- Насилство то и кед гевти хтори треба же би ше старали о тебе то не робя у мири у хторей то потребне, не водза це до лікара, не даю ци нігдзе исц та ше чувствуєш осамено, игнорую твою потребу за розгварку, кед вимагаю од тебе же бисце чували даяку тайну, а ви ше пре тото чувствуєце жалосно, злекнуто, застарано.
- Насилство то и кед це дахто огваря, цигані о тебе, увредзує и уценює це.
- Насилство ше може случиц каждому дзецку.
- До насилства може присц у школи, у фамелиї, на улїци и на каждым другим месце.

### **У роботы зоз школярами треба инсистовац на главним порученю *Школи без насилства*:**

Толеранция на насилство то = 0. Цо значи же насилство не треба же би постояло.

За насилство нет оправданя – вше є неприлапливе.

Насилство нарушує твоей здраве.

Пре насилство ши жалосни, повредзени, злекнути.

Кед ци ше насилство случує, ти ше чувствуєш виновати/а.

И не лем тото. На тот способ можеш подумац же то єден зоз способох же биш ришовал проблеми. Так постої можлівосц же биш и ти єдного дня дакого повредзел так як ше то тераз тебе не пачи. Треба же биш запаметал же биш не робел другим тото цо и тебе повредзує!

Насилство грозне, найгорше о тим буц цихо!

Кед церпиш насилство маш ше право защициц.

Маш право защициц ше и кед окончуєш насилство кед ши обачел же то не способ же биш ришовал свойо проблеми и одношеня з другима.

### **Сексуалне насилство**

Сексуалне насилство то каждая форма задовольованя сексуалних потребох и жаждох з применюваньом физичней, психичней и другей сили або надмоци. Гоч ше дума же ше то вше дакому другому случує, вигледованя указую же у возросту од 10. до 18. роки, у



каждим школьским оддзеленю у Сербии постоя штири школяре хтори пережили одредзену форму сексуального насилства и ище штvero хтори познаю дакого кому ше то случело.

Сексуалне насилство ше препознава у шлїдуюцим справованю: вербални контакт зоз сексуалним змистом, гестовни контакт зоз сексуалним змистом и физични контакт зоз сексуалним змистом.

Насилник посила сексуални порученя, у комуникациї хаснує ласцивни слова, приповедки и понукнуца, наглашено указує сексуални символи, дотика жертву процив ей дзеки, пробує або витворює сексуалне одношенє и як найчешшу форму силує жертву.

### **Дигиталне насилство**

Дигиталне (интернет) насилство то хаснованє дигиталних технологийох же би ше дакого повредзело.

У школьским возросту то найчештеше парнячке насилство на интернету – cyber bullying, хторе може уключовац увредливи або грожацни порученя, неприкладне, увредливе коментарованє дачиїх фотографийох або видео-знімкох, „гейтованє“ (поволанка на игнорованє дакого, „гейтерски“ групи або боки, „шицки ми хтори мержиме Перу Перича“...).

Дигиталне насилство повредзує и то характеристика хтора му заедница зоз насилством у реалним живоце, але постоя и характеристики по хторих ше тоти два файти насилства медзисобно розликую.

Дигиталне насилство обично ма векшу публику, над нїм часто контролу страци и сам насилник, инвазивне є (уходзи до сферох живота жертви хтори би ей иншак були „сигурне место“), дава привид анонимносци цо, коло неможливосци же бизме директно видзели реакцију другого боку, часто водзи гу векшей бруталносци. Пре наведзене видзиме же нет причины же би ше дигиталне насилство тримало як менше зло од насилства у реалним живоце.

### **ОПИС ИСКУСТВА**

- Хтошка писал и обявляйовал тайни або неправди о мне
- Хтошка поставял мойо слики або филми и писал за нїх неприємни коментари
- Хтошка ше представял як я и бешедовал/писал у мойо мено
- Хтошка инсистовал на директним стретнуцу, хторе сом не жадал/ла
- Приял знемиряюще порученє преїг мобилного телефона
- Приял порученє порнографского и сексуального змисту, а же то не жадал
- Знімал парнякох у бицу и других насилних справованьох

Активносц 4:

### **Сумированє (5 минуїи)**

Водитель/ка визначає же треба вше мац на розуме же виртуални швет под`єднако ризични як и реални швет, же виртуални швет длужей памета шлїди хтори зохабяме.

## **Штварта работня Реаґоване у случайох дигиталного насилства**

### **Цилї работні:**

Розумене мирох предосторожносци на дружтвених мрежах.

Упознаване зоз способами применюваня мирох технїчної зашити на дружтвених мрежах.

**Материял за роботу:** презентация, опис ситуациї и питаня (за каждую ґрупу по єден прикладнік)

**Тирване:** 45 минути (єдна школска годзина)

**Реализаторе:** Оддзеленски/ска старшина

Активносц 1:

***Упознаване зоз законским рамиком за преценюванє уровня насилства и реаґоване (10 минуїи)***

Водитель/ка упознава учашнікох/ци зоз характеристиками шицких файтох (дигиталного и сексуалного) насилства, уровнями насилства и предписанима способами реаґованя.

Активносц 2:

***Одвитоване на питаня у рамикох малих ґрупах (20 минуїи)***

Водитель/ка подзелї учашнікох/ци до ґрупах (4, 5 або 6 особи), у зависносци од вкупного числа присутних. За каждую ґрупу потребне пририхтац прикладнік опису ситуациї.

Надпомнуце за водителя/лькү: Место трох точкох учашніки/ци най додаю текст хтори по їх думаню найпримеранши контексту.

Прилог: Опис ситуациї

## СИТУАЦІЯ

У 8. класи єдней основней школи, група школярох и школяркох ше нагнівала на свою пайташку з оддзеленя прето же... Гуторели ей же є... Под час вечара и ноци „цимали” ю и сциговали СМС-и у хторих ше, окрема инших увредлївих порученьох, находзели и лаца. Дзивче то повредзело, але не сцела реаговац тримаюци же найлепше же би була цихо и же ше ситуація змири. Ютредзень ше на Фейсбуку зявела єдна ей фотографія з лєтованя, и писало „...”. Даскельо ей блїзки приятельки з класи реаговали и писали позитивно „...”, але векшина то потримала и поводала других же би ю „гейтовали”. Пошвидко було вельо неґативни коментари и то тирвало вецей як єден тидзень. Дзивче ше знемирело, не могла вериц и прилапиц же ше до того уключели други школяре и школярки з ей оддзеленя з хторима ишла до истей класи телї роки и добре ше складала зоз шицкима, але ше наздавала же ше цала гужва сама закончи кед не реаґує. Ніч не гуторела ані родичом ані нікому зоз школи. Родичи обачели же є плакаца, чувствительна, же бурно реаґує, препровадзує час сама, але думали же то пре пременлїве расположенє у тим возросту. Єдного вечара, иста група школярох после настави, коло 22 годзин, после одбойкашского тренінґу приватного клубу, фотографовала свою пайташку з оддзеленя з мобилним телефоном док ше преблекала, през облак зоблекальнї хтори ше находзи на висини 3 метерох, з двора школи. Слика прешлїдзели другим. После вецей як мешац днєох слика ище вше прешлїдзована школяром/ком у школи и звонка школи. Пайташки обачели же ше дзивче почало меней з німа дружиц, же є часто сама на одпочивку, ей одвити на годзинох були подлєйши як иншак, забувала зробиц домашнї задаток, не виходзела з німа. Даєдни школяре приявели директорови школи же ше на дружтвених мрежах зявели тоті фотографії

Кед пречитаю ситуацію, учашніки/ци у своїх ґрупах одвитую на поставени питаня:

1. У хторих шицко моментох тот ланец насилства могол буц претаргнути? Цо думаце, прецо ше то не случело?
2. Цо биш зробел/ла кед биш бул/а на месце дзивчеца хторому ше тото случує? Прецо?
3. Цо биш зробел/ла кед биш видзел тоти коментари на Фейсу? Прецо?
4. Як биш поступела кед биш була у улоги приятельки хтора зна цо ше случує? Прецо?
5. На яки способ насилство моголо буц застановене/претаргнуте?
6. Наведзце цо и хто требал дацо зробиц.

Активносц 3:

***Черанє думаньох и дискусия на уровню цалей ґрупи (15 минуїи)***

Кед законча роботу у ґрупах, одвити ше представя другим учашніком/цом. Розвива ше дискусия у пленуму. Кед ше поруша даєдни нови питаня, окрем наведзених, требало би у „велькей ґрупи” о ніх тиж бешедовац. Кед ше зявя розлични думаня под час розгварки, треба дискутовац о ніх.

## ЛИТЕРАТУРА

1. Закон о оснох системи образовања и васпитања. Сл. гласник РС, ч. 129/2021.
2. Кузманович, Д, Лайович, Б, Груїч, С. и Меденица Г. Дигиталне насилство – превенција и реаговање. Београд: Министерство просвјете, науке и технолошког развоја и Педагошког друштва Србије, 2016.
3. Кузманович, Д, Златарович, В., Анђелковић, Н, Жунич-Цицвари, Й. Дјеца у дигиталним чаше - Упутство за безбедно и конструктивно коришћење дигиталне технологије и интернета: Графос, Ужице, 2019.
4. Попадич, Д. и Кузманович, Д. Коришћење дигиталне технологије, ризици и заступеност дигиталног насилства међу шкољарима у Србији. Београд: Институт за психологију Филозошког факултета Универзитета у Београду, 2013.
5. Национална платформа за превенцију насилства „Чувам се“
6. Окремни протокол за заштиту дјеце и шкољара од насилства, малтретирања и занедбивања у образовно-васпитним установама. Београд: Министерство просвјете Републике Србије, 2007.

[https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni\\_protokol\\_-\\_obrazovanje1.pdf](https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf)

<https://www.unicef.org/serbia/media/5771/file/Digitalno%20nasilje.pdf>

[https://www.unicef.org/serbia/media/10366/file/Deca\\_u\\_digitalnom\\_dobu.pdf](https://www.unicef.org/serbia/media/10366/file/Deca_u_digitalnom_dobu.pdf)

<https://www.unicef.org/serbia/media/5771/file/Digitalno%20nasilje.pdf>

<https://cuvajte.gov.rs/>

[https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni\\_protokol\\_-\\_obrazovanje1.pdf](https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Posebni_protokol_-_obrazovanje1.pdf)